

**СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
З ПРОБЛЕМ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: УЗАГАЛЬНЕННЯ МАТЕРІАЛІВ НАУКОВИХ
КОНФЕРЕНЦІЙ**

Проведено критичний аналіз та систематизацію наукових робіт, за результатами сучасних наукових та науково-практичних конференцій за напрямками проблем формування, використання, відтворення, оцінки та відображення в бухгалтерському обліку людського капіталу

Постановка проблеми. В сучасних умовах у всіх галузях економічної діяльності людський капітал, його обсяг, якість і форми використання виступають головним фактором економічного зростання, конкурентоспроможності і ефективності. Технологічні зміни, від яких залежить спрямованість економічного розвитку країни, виникають переважно усередині самої макроекономічної системи як результат накопичення людського капіталу на всіх рівнях організації економічної діяльності. Людський капітал стає одним з основних виробничих ресурсів і набуває здібність до капіталізації і ринкової реалізації.

Стан вивчення проблеми. Серед робіт, опублікованих російськими економістами з питань дослідження аспектів формування, розвитку та реалізації людського капіталу, можна відзначити праці: І.М. Албегової [11], Г. Аширова [21], А.І. Добриніна [7, 8], С.А. Дятлова [7, 8], В.Л. Іноземцев [9], Р.Г. Ємцов [11], Р.І. Капелюшникова [10, 11], С.М. Клімова [12], М.М. Крітського [16], Т.Г. Леонова [11], П. Найт [11], Л. Несторова [21], Р. Нурєєва [22], А.М. Олійника [23], О.Д. Циренової [8] та ін.

В Україні усвідомлення значення концепції людського розвитку і доцільності використання його індикаторів для

оцінки ефективності суспільного прогресу загалом почало формуватися в 1992-1993-х рр. Вагомий внесок в розробку теорії людського капіталу зробили відомі вітчизняні науковці: Д.П. Богиня [1], О.В. Головко [2], Н.М. Головой [3, 4], О.А. Грішнова [1, 5], І.О. Джаїн [6], А.А. Колосюк [13, 18], Н.М. Королюк [14, 15], С.Ф. Ленечук [17], П.Н. Майданевич [18], Д.В. Маляр [19], Л.І. Михайлова [11], Р.С. Чорний [15], О.В. Шкурулій та ін. та ін.

Мета дослідження. Проаналізувати актуальність проблематики на сучасних наукових та науково-практичних конференціях за напрямками проблем людського капіталу, виявити тенденції розвитку теорії людського капіталу.

Викладення основного матеріалу дослідження. За даними інформаційної бази Житомирської наукової бухгалтерської школи протягом 2000-2008 рр. в Україні відбулося 22 науково-практичних конференцій, присвячених проблематиці бухгалтерського обліку, контролю та аналізу.

У різні періоди кількість конференцій і публікацій, в яких піднімається питання щодо людського капіталу є неоднаковою (табл. 1).

Таблиця 1. Систематизація матеріалів наукових та науково-практичних конференцій за напрямом "людський капітал" за роками

Рік	Кількість публікацій	Автор	Джерело
1	2	3	4
2000	1	Слижевский Ю.П.	Проблемы учета, анализа и статистики на рубеже веков. Тезисы докладов межд. практической. конференции <i>Минск</i>
2003	1	Бучацький А.І.	Міжнародна науково-практична конференція "Україна наукова 2003". Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції <i>Дніпропетровськ-Запоріжжя</i>
2004	2	Добія М., Легенчук С.Ф.	Международные стандарты аудита и их применение в практической деятельности. Тезисы докладов межрегиональной научно-практической конференции <i>Севастополь</i>
		Шапкін В.А.	Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції <i>Черкаси</i>
2005	2	Петренко В.П., Васильченко Г.В.	Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції <i>Тернопіль</i>
		Головой Н.	Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в умовах міжнародної інтеграції. Міжнародна науково-практична конференція. Тези доповідей <i>Київ</i>
2006	4	Головой Н.	Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри бухгалтерського обліку і аудиту (Ч.1). <i>Полтава</i>
		Салінеску Т.В., Антіпов О.М.	Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції <i>Донецьк</i>
		Легенчук С.Ф.	Концепции развития бухгалтерской профессии: теория и практика. Материалы V юбилейной международной научной конференции <i>Житомир</i>
		Короб А.Н.	Студенческая научная весна в Бресте – 2006. Международная студенческая научная конференция региональных университетов <i>Брест</i>
2007	12	Головко О.В., Соботович Т.К.	Збірник тез та текстів виступів на П'ятій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку І.В. Малишеву, П.П. Німчинову <i>Житомир</i>
		Насипаико Д.С., Резніченко О.О.	Матеріали міжнародної науково-практичної конференції <i>Жовті води</i>
		Кавецький В.В.	Материалы II международной научно-практической конференции <i>Дніпропетровськ</i>
		Богуш Л.Г.	Конкурентоспособность в условиях глобализации: реалии, проблемы та перспективы. Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції. <i>Житомир</i>
		Колосюк А.А., Чорний Р.С.	Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції <i>Тернопіль</i>

Продовження табл. 2

1	2	3	4
		Корнеев И.В., Русаков А.В., Яхницкая Н.А., Крестиневич С.А., Короб А.Л., Познякевич В.Н.	Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация. Материалы международной научно-практической конференции <i>Мінськ</i>
		Гордієнко В.В., Гордієнко Г.М.	Культура и экономика. Материалы международной научно-практической конференции <i>Донецьк</i>
2008	5	Насипайко Д., Резніченко О., Нежуріна І., Риковська О.	"Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації". Збірник тез та доповідей. П'ятої ювілейної міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених <i>Тернопіль</i>
		Анпилогова И.В.	Теория и практика экономики и предпринимательства. V Юбилейная Международная научно-практическая конференция <i>Алушта</i>

Зокрема протягом 2000-2005 рр. теоретики та практики не виявляли великого інтересу до людського капіталу (лише 6 статей та тез виступів таких авторів, як: А.І. Бучацький, Н. Головой, М. Добія, С.Ф. Легенчук, В.П. Петренко, Г.В. Васильченко, Ю.П. Слижевський, В.А. Шапкін). Починаючи з 2006 року проявляється зацікавленість науковців до цього об'єкту дослідження: 2006 р. – 4 виступи (О.М. Антіпов, Н. Головой, А.Н. Короб, С.Ф. Легенчук, Т.В. Салінеску), 2007 р. – 12 виступів (Л.Г. Богуш, О.В. Голово, В.В. Кавецький, А.А. Колосюк, І.В. Корнеев, А.Л. Короб, С.А. Крестиневич,

Д.С. Насипайко, В.Н. Познякевич, О.О. Резніченко, А.В. Русаков, Т.К. Соботович, Р.С. Чорний, Н.А. Яхницкая), 2008 р. – 5 виступів (І.В. Анпилогова, В.В. Гордієнко, Г.М. Гордієнко, Д. Насипайко, І. Нежуріна, О. Резніченко, О. Риковська). Однією із основних причин такого стану є реформування національної системи бухгалтерського обліку і, відповідно, концентрація досліджень науковців на проблемах, викликаних цим процесом.

Результати систематизації публікацій на конференціях наведені в табл. 2.

Таблиця 2. Систематизація матеріалів наукових та науково-практичних конференцій за напрямом "людський капітал" за змістом

Критерій систематизації	Кількість публікацій	ПІБ авторів
Аналіз категорії "людський капітал"	4	Бучацький А.І., Голово О.В., Колосюк А.А., Чорний Р.С.
Інтелектуальний та людський капітал, як об'єкт дослідження в аудиті	1	Добія М., Легенчук С.Ф.
Економічна роль людського капіталу	7	Богуш Л.Г., Гордієнко В.В., Гордієнко Г.М., Крестиневич С.А., Насипайко Д., Нежуріна І., Резніченко О., Шапкін В.А., Яхницкая Н.А.
Бухгалтерський облік людського капіталу	5	Головой Н., Короб А.Л., Легенчук С.Ф., Познякевич В.Н.
Відтворення людського капіталу	3	Антіпов О.М., Насипайко Д., Резніченко О., Салінеску Т.В., Соботович Т.К.
Інвестиції в людський капітал	3	Васильченко Г.В., Кавецький В.В., Петренко В.П., Слижевський Ю.П.
Формування людського капіталу	1	Риковська О.
Розвиток людського капіталу	2	Анпилогова И.В., Корнеев И.В.
Оцінка людського капіталу	2	Насипайко Д.С., Резніченко О.О., Русаков А.В.

З 2000 р. особлива увага дослідників приділяється економічній ролі людського капіталу (7 виступів); бухгалтерському обліку людського капіталу (5 виступів); аналізу категорії "людський капітал" (4 виступи); відтворенню

та інвестицій в людський капітал (по 3 виступи); а також формуванню, розвитку та оцінці людського капіталу.

Групування публікацій в розрізі авторів наведено в таблиці 3.

Таблиця 3. Систематизація матеріалів наукових та науково-практичних конференцій за напрямом "людський капітал" в розрізі авторів

ПІБ авторів	Кількість публікацій	Питання щодо людського капіталу	Джерело
1	2	3	4
Чорний Р.С.	1	Людський капітал у системі соціально-економічних категорій	Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції <i>Тернопіль</i>
Шапкін В.А.	1	Економічна роль людського капіталу	Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції <i>Черкаси</i>
Колосюк А.А.	1	Дослідження розвитку людського капіталу	Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції <i>Тернопіль</i>
Резніченко О.О.	3	Оцінка впливу людського капіталу на розвиток підприємництва	Матеріали міжнародної науково-практичної конференції <i>Жовті води</i>
		Відтворення людського капіталу	"Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації". Збірник тез та доповідей. П'ятої ювілейної міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених <i>Тернопіль</i>
Насипайко Д.С.	2	Оцінка впливу людського капіталу на розвиток підприємництва	Матеріали міжнародної науково-практичної конференції <i>Жовті води</i>
		Відтворення людського капіталу	"Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації". Збірник тез та доповідей. П'ятої ювілейної міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених <i>Тернопіль</i>

Продовження табл. 3

1	2	3	4
Добія М.	1	Інтелектуальний та людський капітал, як об'єкт дослідження в аудиті	Международные стандарты аудита и их применение в практической деятельности. Тезисы докладов межрегиональной научно-практической конференции <i>Севастополь</i>
Легенчук С.Ф.	2	Інтелектуальний та людський капітал, як об'єкт дослідження в аудиті	Международные стандарты аудита и их применение в практической деятельности. Тезисы докладов межрегиональной научно-практической конференции <i>Севастополь</i>
		Історичний аспект бухгалтерського людського капіталу	Концепции развития бухгалтерской профессии: теория и практика. Материалы V юбилейной международной научной конференции <i>Житомир</i>
Анпилогова И.В.	1	Розвиток структурного людського капіталу компанії	Теория и практика экономики и предпринимательства. V Юбилейная Международная научно-практическая конференция <i>Алушта</i>
Буцацький А.І.	1	Характеристика економічної категорії "людський капітал"	Міжнародна науково-практична конференція "Україна наукова 2003". Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції <i>Дніпропетровськ-Запоріжжя</i>
Головой Н.В.	2	Бухгалтерський людського капіталу облік	Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри бухгалтерського обліку і аудиту (Ч.1). <i>Полтава</i>
			Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в умовах міжнародної інтеграції. Міжнародна науково-практична конференція. Тези доповідей <i>Київ</i>
Головко О.В.	1	Бухгалтерська інтерпретація людського капіталу	Збірник тез та текстів виступів на П'ятій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку І.В. Малишеву, П.П. Німчинову <i>Житомир</i>
Гордієнко В.В., Гордієнко Г.М.	1	Людський капітал і ментальність	Культура и экономика. Материалы международной научно-практической конференции <i>Донецьк</i>
Кавецький В.В.	1	Інвестиції в людський капітал та його формування	Материалы II международной научно-практической конференции <i>Дніпропетровськ</i>
Корнеевец И.В.	1	Проблеми і перспективи розвитку людського капіталу Республіки Білорусь	Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация. Материалы международной научно-практической конференции <i>Мінськ</i>
Короб А.Л.	2	Розвиток людського капіталу Республіки Білорусь	Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация. Материалы международной научно-практической конференции <i>Мінськ</i>
		Облік і створення інтелектуального продукту в контексті людського капіталу	Студенческая научная весна в Бресте – 2006. Международная студенческая научная конференция региональных университетов <i>Брест</i>
Познякевич В.Н.	1	Розвиток людського капіталу Республіки Білорусь	Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация. Материалы международной научно-практической конференции <i>Мінськ</i>
Крестиневич С.А.	1	Роль людського капіталу в економіці	Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация. Материалы международной научно-практической конференции <i>Мінськ</i>
Богуш Л.Г.	1	"Людський капітал" як провідний фактор конкурентоспроможності національної економіки в глобалізованому світі	Конкурентоспособность в условиях глобализации: реалии, проблемы та перспективи. Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції. <i>Житомир</i>
Нежуріна І.	1	Роль освіти в підвищенні ефективності сільського людського капіталу	"Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації". Збірник тез та доповідей. П'ятої ювілейної міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених <i>Тернопіль</i>
Петренко В.П., Васильченко Г.В.	1	Інвестиції в людський капітал	Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції <i>Тернопіль</i>
Риковська О.	1	Формування людського капіталу	"Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації". Збірник тез та доповідей. П'ятої ювілейної міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених <i>Тернопіль</i>
Русаков А.В.	1	Методологічні проблеми оцінки людського капіталу	Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация. Материалы международной научно-практической конференции <i>Мінськ</i>
Салінеску Т.В., Антіпов О.М.	1	Відтворення людського капіталу в Україні	Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції <i>Донецьк</i>

Продовження табл. 3

1	2	3	4
Слижевский Ю.П.	1	Інвестиції в людський капітал	Проблемы учета, анализа и статистики на рубеже веков. Тезисы докладов межд. практической конференции <i>Минск</i>
Соботович Т.К.	1	Теоретико-історичні передумови обліку людського капіталу	Збірник тез та текстів виступів на П'ятій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку І.В. Малишеву, П.П. Німчинову <i>Житомир</i>
Яжницкая Н.А.	1	Підприємницькі здібності в концепції людського капіталу	Проблемы развития транзитивной экономики: инновационность, устойчивость, глобализация. Материалы международной научно-практической конференции <i>Минск</i>

Висновки та перспективи подальших досліджень. Завершуючи дослідження щодо розкриття людського капіталу на підставі суцільного дослідження матеріалів наукових та науково-практичних конференцій дійшли таких висновків: матеріали, опубліковані за результатами проведених науково-практичних конференцій є одним із основних джерел, на підставі яких можна з певною мірою об'єктивності судити про розвиток науки, найбільш актуальні проблеми та шляхи їх вирішення, знайти оригінальні підходи та авторські методики, при цьому у безпосередньому зв'язку з особливостями зовнішнього середовища у межах відповідних суспільних формацій. Переважна більшість проблем теорії і практики формування, використання, відтворення, оцінки та бухгалтерського обліку людського капіталу перекликаються в дослідженнях вчених різних періодів, додаються нові акценти, з'являються нові аналітичні об'єкти, удосконалюються методи пізнання.

Оцінюючи публікаційну активність, виокремили нові об'єкти та напрями наукового пошуку, що стане основою подальших досліджень.

Список використаної літератури:

1. *Богиня Д.П.* Основи економіки праці: Навчальний посібник / *Богиня Д.П., Грیشнова О.А.* – К.: Знання-Прес, 2000. – 313 с. 2. *Голово О.В.* Бухгалтерська інтерпретація людського капіталу / *Голово О.В.* // Збірник тез та текстів виступів на П'ятій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку І.В. Малишеву, П.П. Німчинову. Частина 1. Житомирський державний технологічний університет. – 2007. – С. 21-24. 3. *Головой Н.* Людський капітал в обліково-аналітичній системі підприємства / *Головой Н.* // Міжнародна науково-практична конференція "Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в умовах міжнародної інтеграції". Тези доповідей. Частина 1, Київський національний торговельно-економічний університет, 20-22 квітня 2005 р. – Київ, 2005. – С. 96-99. 4. *Головой Н.М.* Про деякі аспекти відображення в обліку людського капіталу підприємства / *Головой Н.* // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченій 35-річчю кафедри бухгалтерського обліку і аудиту. Ч.1. – Полтава, Полтавський Університет споживчої кооперації України, 16-17 травня 2006. – 228 с. – С. 17-26. 5. *Грیشнова О.А.* Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / *Грیشнова О.А.* – К.: Знання, 2001. – 254 с. 6. *Джаин И.О.* Оценка трудового потенциала: Монография. / *Джаин И.О.* – Сумы: ИТД "Университетская книга", 2002. – 250 с. 7. *Добрынин А.И.* Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования / *Добрынин А.И., Дятлов С.А.* – СПб.: Наука, 1999. 8. *Добрынин А.И.* Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования – *Добрынин А.И., Дятлов С.А., Цыренова Е.Д.* – СПб.: Наука. 1999. 11. *Иноземцев В.Л.* Теория постиндустриального общества как методологическая парадигма российского обществоведения / *Иноземцев В.Л.* // Вопросы философии. – 1997. – № 10. – С. 34. 12. *Капелюшников Р.И.* Концепция человеческого капитала. Критика современной буржуазной политической экономии / *Капелюшников Р.И.* – М.: Наука. 1977. 13. *Капелюшников Р.И.* Человеческий капитал России – проблемы реабилитации / *Капелюшников Р.И., Албегова И.М., Леонова Т.Г., Емцов Р.Г., Найт П.* // Общество и экономика. – 1993. – № 9-10. – С. 3-14. 14. *Климов С.М.* Формирование, использование и стратегическое управление интеллектуальными

ресурсами общества в условиях рыночной трансформации российской экономики: автореф. дис. на соискание ученой степени д.э.н. / *Климов С.М.* – С.-Петербургский государственный университет экономики и финансов, – С.-Пб., 2001. – 34 с. 15. *Колосюк А.А.* Некоторые теоретические аспекты формирования человеческого капитала / *Колосюк А.А.* // Проблемы теории и методологии бухгалтерского учета, контроля и анализа. Международный сборник научных трудов. Выпуск 2(8). – 2007. – С. 91-97. 16. *Королюк Н.М.* Бухгалтерский облік людського капіталу: теоретичний аспект / *Королюк Н.М.* // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2006. – № 2 (36). – С. 46-53. 17. *Королюк Н.М.* Історичні аспекти бухгалтерського обліку людського капіталу / *Королюк Н.М.* // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2006. – № 4 (38). – С. 104-112. 18. *Критский М.М.* Человеческий капитал / *Критский М.М.* – Л.: Изд. Ленингр. Ун-та. – 1991. 19. *Легенчук С.Ф.* Бухгалтерский учет человеческого капитала: исторический аспект / *Легенчук С.Ф.* // Материалы V юбилейной международной научной конференции "Концепции развития бухгалтерской профессии: теория и практика", 18-19 мая 2006, Житомирский государственный технологический университет. – Житомир, 2006. – С. 51-59. 20. *Майданевич П.Н.* Особенности отражения информации о человеческом капитале в учетной системе предприятия / *Майданевич П.Н., Колосюк А.А.* // Міжнародний збірник наукових праць. – 2008. – № 10. – С. 192-197. 21. *Маляр Д.В.* Моделирование человеческого капитала: системно-синергетический подход / *Маляр Д.В.* // Технічний прогрес та ефективність виробництва: Вісник Національного університету "Харківський політехнічний інститут". Збірка наукових праць. Випуск 24. – Харків: НТУ "ХПІ", 2001. – 216 с. – С. 56-59. 22. *Михайлова Л.І.* Людський капітал: формування та розвиток в сільських регіонах: Монографія / *Михайлова Л.І.* – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 388 с. 23. *Нестеров Л.* Национальное богатство и человеческий капитал / *Нестеров Л., Аширова Г.* // Вопросы экономики. – 2003. – № 2. – С. 49-56. 24. *Нуреев Р.* Теория развития, новые модели экономического роста / *Нуреев Р.* // Вопросы экономики. – 2000. – № 9. – С. 144-151. 25. *Олейник А.* Институциональная экономика: Учебно-методическое пособие. Тема 12 / *Олейник А.* // Вопросы экономики. – 1999. – № 12. – С. 125-131. 26. *Чорний Р.С.* Людський капітал у системі соціально-економічних категорій / *Чорний Р.С.* // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України", 21-22 листопада 2007 р. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 526 с, С. 424-427. 27. *Шкурупій О.В.* Людський капітал: теоретико-методологічний аналіз категорії / *Шкурупій О.В.* // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 197: В 5 т. Том III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – 256 с. – С. 748-757.

ДАВИДУК Тетяна Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку і контролю Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік людського капіталу;
- управлінський облік;
- комп'ютеризація бухгалтерського обліку;
- фінанси